aanzien van zulks voorschriften rechtens mocht zijn.

Vergelijk Samenvatting no. 2, arrest 28-67.

---

In de zaak 34-67 :

betreffende het verzoek, door de Vierde Kamer van het Finanzgericht te Düsseldorf in de zaak

FIRMA GEBRÜDER LÜCK,

te Keulen-Braunsfeld,

tegen

HAUPTZOLLAMT KEULEN-RHEINAU,

tot het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen gericht, strekkende tot het bekomen van een prejudiciële beslissing ingevolge artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag betreffende de uitlegging van de artikelen 95 en 97 van dat Verdrag,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt :

R. Lecourt, President,
A. M. Donner (Rechter-Rapporteur) en W. Strauß, Kamerpresidenten,
A. Trabucchi, R. Monaco, J. Mertens de Wilmars en P. Pescatore, Rechters,
Advocaat-Generaal : K. Roemer,
Griffier : A. Van Houtte,

het volgende

ZAAK 34-67

# ARREST

## TEN AANZIEN VAN DE FEITEN EN HET RECHT

### I — De feiten en de procesvoering

Overwegende dat de aan het geding ten grondslag liggende feiten kunnen worden samengevat als volgt :

1. *Voorgeschiedenis*

Op 12 en 28 juli 1966 heeft verzoekster in het bodemgeschil (hierna te noemen : de firma Lück) uit Italië ingevoerde produkten, namelijk tomatenpuree en peren en bonen in verduurzaamde toestand, doen inklaren. Voor tomatenpuree in blikken met een gewicht van minder dan 1 kg alsmede voor peren- en bonenconserven werd door het bevoegde douanekantoor betaling van 6 % compenserende omzetheffing („Umsatzausgleichsteuer") en voor tomatenpuree in blikken met een gewicht van meer dan 1 kg betaling van 4 % compenserende omzetheffing gevorderd.

Verzoekster ging in beroep bij het Finanzgericht te Düsseldorf en heeft met name betoogd, dat een heffing van 4 % als voormeld in strijd is met het in artikel 95 van het E.E.G.-Verdrag omschreven discriminatieverbod, nu ondanks een wettelijk percentage van 4 % op door binnenlandse producenten vervaardigde fruit- en groentenconserven in feite slechts 2,7 % UASt wordt geheven, in aanmerking genomen bepaalde vooral voor leveranties aan het buitenland verleende vrijstellingen. Aangezien derhalve voor het in casu toegepaste percentage in op vergelijkbare binnenlandse waren rechtstreeks geheven belasting geen rechtvaardiging is te vinden, moet volgens verzoeksters de in eerdere produktiefasen niet-rechtstreeks geheven belasting de doorslag geven, waaronder hier alleen is te verstaan omzetbelasting op bij de vervaardiging dezer produkten gebezigde grondstoffen en verwerkte halffabrikaten. Zij meent, dat met name de omzetbelasting op bij de conservenfabricage aangewende produktie- en bedrijfsmiddelen niet als een volgens artikel 95, lid 1, voor vergelijking in aanmerking komende belasting kan worden beschouwd.

Mocht het Finanzgericht een compenserende heffing tot deze percentages (6 % onderscheidenlijk 4 %) in strijd met artikel 95 van het Verdrag achten, dan kan het volgens de firma Lück niet tot vaststelling van een ander percentage overgaan en moeten de geheven bedragen — waaraan de wettige grondslag is komen te ontvallen — geheel worden gerestitueerd.

2. *De inhoud van de verwijzingsbeschikking; de overwegingen van het Finanzgericht*

A — De Vierde Kamer van het Finanzgericht besloot op 6 september 1967 aan het Hof van Justitie — ter bekoming van een prejudiciële uitspraak — de navolgende vragen voor te leggen :

„1. Is met belastingen, welke op nationale produkten „rechtstreeks worden geheven" bedoeld belasting tot het in de wet voorziene percentage dan wel de in feite geheven belasting, zoals die bij inachtneming van de voor gelijksoortige produkten of groepen van produkten geldende gemiddelde vrijstellingen kan worden vastgesteld?

2. In hoeverre komen binnenlandse belastingen, welke op gelijksoortige nationale produkten „niet-rechtstreeks worden geheven" bij industrieprodukten voor compensatie in aanmerking? Behoort daartoe ook omzetbelasting op bij voorbeeld hulpstoffen, verpakkingsmateriaal, bedrijfs- en produktiemiddelen en die welk op veredelingswerkzaamheden of op vervoer door derden is gebaseerd?

3. Welke betekenis heeft de erkenning der aan de rechtstreeks bindende norm van artikel 95 van het E.E.G.-Verdrag toekomende voorrang voor daarmede strijdig nationaal recht? Moet zodanig strijdig nationaal recht worden afgeschaft of is het, gezien artikel 95, lid 3, met ingang van jannuari 1962 nietig?"

B — De vraag in hoeverre justitiabelen zich in rechte op artikel 97 juncto artikel 95 van het Verdrag kunnen beroepen, behoeft volgens het Finanzgericht niet nogmaals aan het Hof van Justitie te worden voorgelegd, omdat artikel 97 anders dan men wellicht zou menen niet als een zelfstandig rechtsvoorschrift is te beschouwen, doch als een bepaling welke de toepassing van artikel 95 in een bepaald geval regelt; krachtens dit voorschrift behoeft niet tot minutieuze vaststelling der in eerdere produktiefasen op een nationaal produkt geheven belasting te worden overgegaan, doch kan met vaststelling van een gemiddeld percentage worden volstaan met dien verstande, dat daarbij de non-discriminatiebeginselen in acht dienen te worden genomen. Artikel 97 laat — volgens het Finanzgericht — de door particulieren aan artikel 95 te ontlenen rechten geheel onverlet.

De eerste vraag

Het Finanzgericht meent, dat op de reeds door de firma Lück aangevoerde gronden twijfel is blijven bestaan nopens de uitlegging van de term „belastingen welke ... *rechtstreeks* op ... nationale produkten *worden geheven*".

De tweede vraag

Het Finanzgericht herinnert eraan, dat het Hof van Justitie reeds geroepen werd tot vaststelling van de betekenis welke aan de term „niet-rechtstreeks ... geheven" moet worden gehecht. Aangezien het echter, voor zover de Vierde Kamer weet, in de door andere Finanzgerichte verwezen zaken steeds om landbouwprodukten ging, meent zij dat het probleem in de onderhavige zaak — betreffende de belasting op industrieprodukten — opnieuw aan het Hof moet worden voorgelegd. Aangezien hier andere factoren een rol spelen, krijgt de vraag in hoeverre niet-rechtstreeks geheven belastingen voor compensatie in aanmerking komen, een zeer bijzonder gewicht.

De derde vraag

De Vierde Kamer gaat ervan uit, dat aan het recht van de E.E.G. ten opzichte van dat van de Bondsrepubliek voorrang toekomt. Zij verkeert

echter in onzekerheid omtrent de wijze, waarop artikel 95 — dat de Lid-Staten een bepaalde gedragslijn voorschrijft zonder de nationale voorschriften door enigerlei nieuwe rechtsregel te vervangen — tot gelding moet komen.

3. *De procesvoering*

De beschikking tot verwijzing bereikte het Hof op 5 oktober 1967. De firma Lück, de Regering van de Bondsrepubliek Duitsland, de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Commissie van de Europese Gemeenschappen hebben tempore utili ingevolge artikel 20 van het Statuut van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen schriftelijke opmerkingen ingediend.

Ter terechtzitting van 23 januari 1968 hebben de firma Lück, de Regering van de Bondsrepubliek Duitsland en de Commissie van de Europese Gemeenschappen ook mondelinge opmerkingen gemaakt.

De Advocaat-Generaal heeft ter terechtzitting van 8 februari 1968 zijn conclusie genomen.

## II — De ingevolge artikel 20 van het Statuut van het Hof van Justitie ingediende opmerkingen

Overwegende dat deze opmerkingen kunnen worden samengevat als volgt:

Overwegende dat de *Commissie* opmerkt dat het Finanzgericht niet de vraag heeft gesteld, in hoeverre particulieren aan artikel 97 juncto artikel 95 bepaalde rechten kunnen ontlenen; dat het Hof evenwel in verschillende thans aanhangige zaken tot een uitspraak dienaangaande werd geroepen (zaken 13-67, 25-67, 28-67);

dat de Commissie verwijst naar de door haar in bedoelde zaken gemaakte opmerkingen, volgens welke artikel 97 van het Verdrag aan particulieren niet het recht geeft om door de nationale rechter een onderzoek te doen instellen naar de vraag of en in hoeverre een wettelijk vastgesteld gemiddeld percentage met de beginselen van artikel 95 in overeenstemming is;

*De eerste vraag*

Overwegende dat de *firma Lück* heeft betoogd, dat, ondanks een wettelijk percentage van 4 %, op door binnenlandse producenten vervaardigde fruit- en groentenconserven in feite slechts 2,7 % Umsatzsteuer wordt geheven, in aanmerking genomen bepaalde vooral voor leveranties aan het buitenland verleende vrijstellingen; dat zij daartoe verwijst naar de uitspraak van het Bundesverfassungsgericht van 20 december 1966, I, BvR, 320/67, 70/63, „Neue Juristische Wochenschrift" 1967, blz. 149;

dat nu artikel 95 dient om te verzekeren, dat krachtens de nationale wettelijke regelingen onderdanen uit het gebied der Gemeenschap een zelfde behandeling genieten, alleen heffingen waarmede nationale produkten werkelijk belast zijn voor vergelijking in aanmerking kunnen komen; dat men door alleen met het vastgestelde percentage rekening te houden in feite zou discrimineren;

dat uitsluitend rekening dient te worden gehouden met het percentage, dat door industriële ondernemingen voor het desbetreffende produkt c.q. voor de desbetreffende groep van produkten, werkelijk moet worden betaald.

Overwegende dat de *Regering van de Bondsrepubliek Duitsland* heeft geantwoord, dat ten behoeve van de export voorziene vrijstellingen hier buiten beschouwing moeten blijven, aangezien op invoergoederen toegepaste belasting op één lijn moet worden gesteld met die op nationale produkten, dat wil zeggen produkten bestemd om in het binnenland te worden gebruikt en verbruikt;

dat de vergelijking derhalve niet ook op uitgevoerde produkten mag worden toegepast, immers alleen waren welke het nationaal grondgebied niet verlaten nemen ten opzichte van ingevoerde produkten een concurrentiepositie in en slechts in zoverre kan vergelijking van belastingen sprake zijn;

dat overigens uit de uitspraak van het Bundesverfassungsgericht niet zonder meer mag worden afgeleid, dat op fruit- en groentenconserven in feite slechts 2,7 % omzetbelasting wordt geheven;

dat derhalve onder niet-rechtstreeks geheven belasting van nationale produkten is te verstaan belasting tot het wettelijk belastingpercentage, terwijl voor de uitvoer verleende vrijstellingen op de rechtstreeks geheven belasting niet van invloed zijn;

Overwegende dat de *Commissie* op grond van een analoog betoog tot dezelfde conclusie komt als de Regering van de Bondsrepubliek;

*De tweede vraag*

Overwegende dat de *firma Lück* ervan uitgaat, dat de belastingen welke rechtstreeks en niet-rechtstreeks op nationale produkten worden geheven in aanmerking moeten worden genomen en mitsdien kunnen worden gecompenseerd;

dat zij voor zoveel moet worden uitgemaakt wat onder niet-rechtstreeks geheven belasting is te verstaan opmerkt :

— dat omzetbelasting op de voor de vervaardiging der blikken noodzakelijke produktie- en bedrijfsmiddelen niet voor compensatie in aanmerking komt, aangezien in zoverre niet van belastingen op „het produkt" kan worden gesproken — hetgeen betekent, dat zij niet kunnen worden gezegd het produkt rechtstreeks te treffen — in voege als in artikel 95 voorzien; dat zij verwijst naar hetgeen te dien aanzien in de andere aanhangige zaken is betoogd;

— dat groenten en fruit als grondstoffen van conserven zijn te beschouwen en dat krachtens paragraaf 4, no. 19, van de Duitse wet op de omzetbelasting leveranties van groenten en fruit door een nationale producent van die belasting zijn vrijgesteld; dat derhalve van rechtstreekse belasting der verwerkte produkten, welke na ververvaardiging der blikken in een indirecte belasting („voorbelasting") op dit eindprodukt wordt omgezet, geen sprake is; dat met mogelijke indirecte belastingen op groenten en fruit — als grondstoffen beschouwd — geen rekening dient te worden gehouden, aangezien het bestaan daarvan niet kan worden aangetoond, terwijl voorts de in artikel 95 voorkomende term „niet-rechtstreeks" aldus is te verstaan, dat zij op belasting in één eerdere produktiefase geheven betrekking heeft („als einstufige Mittelbarkeit aufzufassen sei");

dat men tot dezelfde conclusie komt wanneer het ingevoerde grondstoffen betreft; dat daarop een compenserende heffing van 2,5 % wordt toegepast, welke niet voor compensatie in aanmerking komt;

— dat in de conservenfabricage de blikken als — door een andere tak van industrie geleverde — hulpmaterialen zijn te beschouwen; dat daarop behalve zeer geringe en hier buiten beschouwing blijvende indirecte belastingen omzetbelasting wordt geheven; dat ook de rechtstreeks op hulpmaterialen geheven omzetbelasting een indirecte belasting van het eindprodukt is; dat gezien het verschil in waarde tussen hulpmaterialen (bij voorbeeld 10 blikken à 0,50 DM) en eindprodukt (bij voorbeeld 10 blikken conserven à 10 DM) de rechtstreekse belasting der hulpmaterialen vrijwel te verwaarlozen is, wanneer de indirecte belastingdruk op het eindprodukt moet worden berekend; dat wanneer van de 6 % compenserende heffing 2 % wegens indirecte belastingen worden geheven, dit zou neerkomen op 0,20 DM voor 10 blikken conserven ter waarde van 10 DM; dat echter de rechtstreekse belasting van 10 blikken conserven van 0,50 DM op slechts 0,02 DM is te stellen, aangezien het omzetbelastingpercentage 4 % bedraagt; dat in deze berekening geen rekening wordt gehouden met het feit, dat de rechtstreeks geheven belasting wegens fiscale vrijstellingen in feite slechts 3 % bedraaagt, zodat het percentage der compenserende heffing op zichzelf reeds te hoog is (volgens voorgaande berekening voor 10 blikken : 0,10 DM); dat hieruit tevens volgt, dat zelfs een percentage van 4 %, zoals geheven voor blikken zwaarder dan 1 kg, niet in alle gevallen juist is, ook niet wanneer het percentage der omzetbelasting op nationale waren even hoog is;

Overwegende dat de *Regering van de Bondsrepubliek Duitsland* verwijst naar hetgeen zij in haar schriftelijke en mondelinge opmerkingen in de zaken 13-67, 25-67 en 28-67 heeft betoogd;

dat de vraag haars inziens in die zin ware te beantwoorden, dat onder niet-rechtstreeks geheven belasting is te verstaan de omzetbelasting op de

verkregen halffabrikaten en op grondstoffen, alsmede die welke ter zake van de vervaardiging der produkten en halffabrikaten en ter zake van de produktie der grondstoffen kan worden geheven, met name die op bedrijfs- en produktiemiddelen als machines, hulpstoffen, hulpmaterialen en energie;

dat daartoe mede is te rekenen omzetbelasting op verpakkingsmateriaal en bedrijfsmiddelen alsook die wegens veredelingswerkzaamheden en vervoer door derden;

Overwegende dat de *Regering van het Koninkrijk der Nederlanden* er zich toe beperkt op te merken, dat de firma Lück zich haars inziens niet op de geldende Nederlandse belastingvoorschriften heeft beroepen;

Overwegende dat het volgens de *Commissie* een logische consequentie is van het beginsel volgens hetwelk men zich ten deze naar het land van bestemming heeft te richten, dat nationale belastingen volledig worden gecompenseerd; dat derhalve alle op het produkt geheven omzetbelasting in aanmerking moet worden genomen en dat de door de firma Lück voorgestane beperkte opvatting van de term „niet-rechtstreeks geheven belasting" in de doelstellingen van de artikelen 95 en 97 van het Verdrag geen enkele steun vindt;

dat deze stelling door het door de firma Lück aangehaalde arrest 45-64 niet wordt weerlegd;

*De derde vraag*

Overwegende dat de *Regering van de Bondsrepubliek Duitsland* ernstig in twijfel heeft getrokken, of 's Hofs bevoegdheid tot uitlegging ingevolge artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag impliceert, dat het College zich ook mag uitspreken over de draagwijdte van met het gemeenschapsrecht strijdige nationale rechtsvoorschriften en over de vraag, wat met zodanige bepalingen dient te geschieden;

dat haars inziens alleen in de nationale grondwet kan worden bepaald, of — c.q. in hoeverre — een nationale wet nietig erga omnes moet worden geacht dan wel of zij alleen in bepaalde gevallen als geheel of gedeeltelijk niet-verbindend is te beschouwen;

dat zulks ook geldt voor de omvang van het rechterlijk toetsingsrecht, de wijze waarop dit moet worden uitgeoefend en een eventuele toetsingsplicht;

dat in de Bondsrepubliek voor afschaffing van een wet in beginsel een daad van de wetgever nodig is en dat alleen het Bundesverfassungsgericht het recht heeft om — onder de in artikel 100 van de Duitse Grondwet opgesomde voorwaarden — een wet met terugwerkende kracht nietig te verklaren;

dat de derde vraag derhalve tot niet-ontvankelijkverklaring zal moeten leiden;

Overwegende dat ook de *Commissie* zich afvraagt of het Finanzgericht in die vraag wel geheel kan worden ontvangen;

dat naar nationaal recht moet worden bepaald of in geval van een met de artikelen 95 en 97 strijdige belastingwet de aan het gemeenschapsrecht toekomende voorrang impliceert, dat de aanslag geheel moet worden vernietigd dan wel alleen voor zoveel de door artikel 95 gestelde grenzen worden overschreden;

dat de gestelde vraag in zoverre in dit geding niet kan worden behandeld, doch dat niets het Hof belet haar in onderzoek te nemen binnen de grenzen, waarin zij daartoe in de zaak 57-65 termen aanwezig heeft geacht;

Overwegende dat de *firma Lück* de vraag toelaatbaar acht;

dat de aan de communautaire rechtsvoorschriften eigen werking in concreto alleen door uitlegging kan worden vastgesteld;

dat bij die uitlegging eveneens rekening moet worden gehouden met vragen, welke, in het belang ener eenvormige rechtstoepassing binnen de Gemeenschap, steeds op dezelfde wijze dienen te worden beantwoord en dat de gestelde vraag, aldus bezien, er toe strekt de opstelling te bevorderen van een regel van gemeenschapsrecht welke het conflict, naar tijdsorde en ratione materiae, tot oplossing brengt;

dat een uitspraak waarbij met het gemeenschapsrecht strijdige nationale rechtsvoorschriften krachteloos worden verklaard, slechts een definitief karakter kan dragen, hetgeen wil zeggen dat zulke bepalingen van rechtswege nietig zijn;

dat zij in het geval van artikel 95 van het E.E.G.-Verdrag nietig zijn vanaf de aanvang van de tweede etappe en dat aan handelingen welke nochtans ter uitvoering dier voorschriften mochten zijn verricht, de rechtsgrondslag is komen te ontvallen;

dat wanneer een Lid-Staat er zich ter indiening van een belastingpercentage op beroept, dat van een „gemiddeld percentage" in de zin van artikel 97 sprake is, terwijl bij vaststelling van dat percentage de beginselen van artikel 95 kennelijk niet zijn geëerbiedigd, de aanslag absoluut nietig is;

dat men echter twijfel kan koesteren omtrent de vraag, wat met na 1 januari 1962 verrichte doch onbestreden gebleven uitvoeringshandelingen moet geschieden;

## TEN AANZIEN VAN HET RECHT

Overwegende dat het Finanzgericht te Düsseldorf in zijn op 5 oktober 1967 bij het Hof ingekomen beschikking van 6 september 1967 om een prejudiciële beslissing heeft verzocht nopens drie met de uitlegging van artikel 95 van het E.E.G.-Verdrag verband houdende vragen;

dat het blijkens de verwijzigingsbeschikking in het bodemgeschil ging om de toepassing van gemiddelde percentages, als bedoeld in artikel 97 van het Verdrag, door een Lid-Staat welke volgens de bij de aanvang van de rechtsstrijd geldende voorschriften omzetbelasting volgens het cumulatief cascadesysteem heeft geheven;

dat derhalve in de gestelde vragen de toepassing van artikel 95 slechts via artikel 97 aan de orde wordt gesteld, doch dat in de beschikking aan

het Hof van Justitie niet de vraag wordt voorgelegd of artikel 97 bepalingen bevat, welke voor justitiabelen door de nationale rechter te waarborgen rechten kunnen doen ontstaan;

dat de verwijzende rechter namelijk heeft gemeend, dat artikel 97 slechts de toepassing van artikel 95 voor een speciaal geval regelt en mitsdien generlei wijziging brengt in de rechten, welke door justitiabelen aan laatstgenoemde bepaling kunnen worden ontleend;

Overwegende dat het Hof bij in de zaak 28-67 gewezen arrest van 3 april 1968 voor recht heeft verklaard, dat artikel 97 voor particulieren geen door de nationale rechter te waarborgen individuele rechten doet ontstaan;

dat het Finanzgericht te Düsseldorf zich derhalve mag houden aan de in genoemd arrest gegeven uitlegging, hetgeen wil zeggen dat nog slechts de eerste en de derde prejudiciële vragen beantwoording behoeven;

Overwegende dat het Finanzgericht in de eerste plaats vroeg, of in artikel 95 met belastingen, welke op nationale produkten rechtstreeks worden geheven bedoeld is belasting tot het in de wet voorziene percentage dan wel de werkelijk geheven belasting, zoals die kan worden vastgesteld door met de voor gelijksoortige produkten of groepen van produkten geldende gemiddelde vrijstellingen rekening te houden;

dat deze vraag met name betrekking heeft op ter zake van de uitvoer van nationale produkten verleende vrijstellingen of restituties, welke de totale fiscale last op de binnenlandse produktie van gelijksoortige waren kunnen verlichten;

Overwegende dat artikel 95 het verbod inhoudt om produkten van de overige Lid-Staten in een ongunstiger positie te brengen dan waren uit het land van invoer welke aldaar ook worden verhandeld;

dat de vergelijking zich derhalve niet mag uitstrekken tot nationale waren, welke worden uitgevoerd en binnenslands geen voorwerp van mededinging vormen;

dat derhalve, wanneer moet worden uitgemaakt welke belastingen op nationale produkten worden geheven en mitsdien het plafond der volgens artikel 95 geoorloofde belastingheffing vormen, slechts met belastingen op binnenslands geproduceerde en verhandelde waren rekening mag worden gehouden;

dat alzo onder belastingen welke op nationale produkten worden geheven in voege als in artikel 95 van het Verdrag bedoeld, zijn te verstaan die, welke het gevolg zijn van toepassing van het wettelijk percentage;

Overwegende dat het Finanzgericht door middel van de derde vraag opheldering wenst te bekomen nopens de vraag, tot welke consequenties de voorrang, welke aan een regel van gemeenschapsrecht, in casu aan artikel 95 van het Verdrag, ten opzichte van daarmede strijdige nationale rechtsvoorschriften toekomt, moet leiden;

dat het met name wenst te weten of de rechter deze voorschriften, voor zoveel met de communautaire rechtsregel in strijd, als onverbindend

dient te beschouwen dan wel of hij dezelve met ingang van het in de derde alinea van artikel 95 genoemde tijdstip nietig moet verklaren;

Overwegende dat hoewel, gezien de aan artikel 95 toegekende werking, de toepassing van alle met dit voorschrift strijdige binnenlandse maatregelen uitgesloten moet worden geacht, de bevoegdheid van de nationale rechter om, wanneer naar binnenlands recht verschillende wegen kunnen worden bewandeld, zijn keuze te bepalen op middelen welke geëigend zijn om door de bepalingen van het gemeenschapsrecht verleende individuele rechten te waarborgen door het artikel niet wordt beperkt;

dat met name wanneer een binnenlandse belasting alleen boven een bepaald bedrag met artikel 95, lid 1, in strijd is, de nationale rechter volgens zijn nationale rechtsregels zal hebben uit te maken, of bedoelde belasting geheel nietig moet worden geacht dan wel slechts voor zoveel zij bedoeld bedrag te boven gaat;

Ten aanzien van de kosten

Overwegende dat ter zake van de door de Regeringen van de Bondsrepubliek Duitsland en het Koninkrijk der Nederlanden alsmede door de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening hunner opmerkingen aan het Hof gemaakte kosten geen last tot terugbetaling kan worden gegeven;

dat de procedure voor zoveel de betrokken partijen betreft als een in de loop van het geding voor het Finanzgericht te Düsseldorf gerezen incident moet worden beschouwd, zodat deze instantie over de kosten zal hebben te beslissen;

Gezien de stukken;

Gehoord het rapport van de Rechter-Rapporteur;

Gehoord de Regering van de Bondsrepubliek, de Commissie van de Europese Gemeenschappen en verzoekster in het bodemgeschil in hun mondelinge opmerkingen;

Gehoord de conclusie van de Advocaat-Generaal;

Gezien het Verdrag tot oprichting van de E.E.G., met name de artikelen 95, 97 en 177;

Gezien het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie van de E.E.G., met name artikel 20;

Gezien het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen;

Gezien het door dit Hof op 3 april 1968 in de zaak 28-67 gewezen arrest;

HET HOF VAN JUSTITIE,

ingevolge beschikking van het Finanzgericht te Düsseldorf van 6 september 1967 rechtdoende op de door deze rechterlijke instantie gestelde vragen,

verklaart voor recht:

1. Artikel 97, lid 1, dat toepasselijk is wanneer Lid-Staten welke omzetbelasting heffen volgens het cumulatieve cascadestelsel van de in dat lid verleende bevoegdheid hebben gebruik gemaakt, doet voor particulieren geen door de nationale rechter te waarborgen rechten ontstaan;

2. Belastingen op nationale produkten als bedoeld in artikel 95 van het Verdrag zijn die, welke van toepassing van het wettelijk percentage het gevolg zijn;

3. Artikel 95 van het Verdrag beperkt de nationale rechter niet in zijn bevoegdheid om, wanneer naar nationaal recht verschillende wegen kunnen worden bewandeld, zijn keuze te bepalen op middelen welke geëigend zijn om de door het gemeenschapsrecht verleende individuele rechten te waarborgen;

en voorts :

4. Verstaat dat het Finanzgericht te Düsseldorf omtrent de kosten van het geding uitspraak zal hebben te doen.

Gewezen te Luxemburg op vier april negentienhonderdachtenzestig.

Lecourt Donner Strauß
Trabucchi Monaco Mertens de Wilmars Pescatore

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op vier april negentienhonderdachtenzestig.

De Griffier,
A. Van Houtte

De President,
R. Lecourt

## Conclusie van de Advocaat-Generaal K. Roemer van 8 februari 1968[1]

*Mijnheer de President, mijne heren Rechters,*

Aan de reeks in december van het vorig jaar behandelde prejudiciële gedingen, de uitlegging van de artikelen 95 en 97 van het E.E.G.-Verdrag in verband met de Duitse Umsatzausgleichsteuer betreffende zaken 7, 13, 20, 25, 27, 28 en 31-67, waarin mijn collega Gand op 25 januari 1968

1 — Vertaald uit het Duits.